

Múzeumi Hónap Szalkszentmártonban

A szalkszentmártoni Petőfi Házban, a néhai „jó öreg kocsmáros” egykori működési helyén, a gondosan helyreállított műemléképület ihlető környezetében rendezték be néhány évvel ezelőtt az ország egyik leghangulatosabb emlékmúzeumát. Jó tudni, hogy az ódon falak között nemcsak színvonalas emlékkiállítás látható, hanem pezsgő élet is zajlik. Itt fogadja — főként fiatal — látogatóit az egyik barátságos helyiségben a böngészésre invitáló szabadpolcos községi könyvtár, szinte egymásnak adják a kilincset a múzeumlátogató csoportok és egyének, s itt van a székhelye annak a Múzeumbaráti Körnek, amelyről elmondhatjuk, hogy az emlékmúzeummal sajátos kölcsönhatásban álló tényezője a Szalkszentmártonban olyan erős gyökerű Petőfi-hagyomány ápolásának.¹ Az Emlékmúzeum hozta létre ugyanis a Baráti Kört, és a Baráti Kör működése a biztosítéka annak, hogy az Emlékmúzeumban — az említett igen jelentős „idegenforgalom”-tól (tavaly 20 000 volt a látogatók száma) függetlenül is — folyamatosan pezsgő az élet, s hogy a Múzeum egyik meghatározó segítője a község kulturális életének.

A Petőfi Múzeum Baráti Köre legújabbán — az idei Múzeumi és Műemléki Hónap programjába illeszkedve — kiállítást rendezett a hagyományos paraszti gazdálkodás helyi emlékeiből — ahogy a meghívón olvasni lehetett — „a tárgyak és képek tükrében” mutatva be azt.

A korábban is példamutatóan működő Múzeumbaráti Kör idősebb és fiatalabb tagjai ez alkalommal is kézzelfogható tanújelét adták kezdeményező készségüknek és ügybuzgalmuknak. A megjelölt tárgykörbe tartozó, a múzeumba már korábban bekerült hetvenegynéhány régi, múzeális értékű munkaeszköz és egyéb használati tárgy számát a kiállítás kedvéért ugyanannyival — *Arany János* szavával szólva — *megszerezték*, pontosabban duplájára emelték.

Az egykori beszálló korcsma tágas, gyepes udvarának közepén levő kőlábas kocsiallást október 16-ra — a megnyitás napjára — nagy félkörben vették körül az összegyűjtött tárgyak. A jobbszárnyon a különféle szekerek (köztük egy *ekhósszekér* is) sorakoztak, s az ember odaképzeltette rájuk *Petőfinek* a *vendégoldalon* ülő kevély kisbéresét. A balszárnyon különféle egyes és kettős vasú szántó és kapáló ekék láthatók. Közöttük több példánya a régi *fagerendélyes* ekéből kialakított szőlőbehúzó ekéknek. A vidék gazdálkodásának egy korszakváltását jelző e munkaeszközökön az *eketaligák* helyére egyetlen vaskerek került. Folytatólag, a fa és vas *fogások*, boronák különféle típusainak könnyebb és nehezebb képviselői mellett, ott támaszkodtak a gémeskút körül a fa- és vasvillák, a kasza meg a kaszálás többféle kelléke, az egykori lóval *nyomatás* és kézi cséplés néhány szerszáma (*szérűnyeső*, görbefogó gereblye, cséphadaró stb.). Tovább a gyékényből font nagy szemestermény tároló, u. n. *vékák*, valamint a magas oldalú 50 literes favékák, a hajdani területmérték (pl. egy *vékás föld*) névadói. Egész bokor a tulajdonjelző *billegzővasakból*, amelynek megtűzesített névbetűivel megjelölték nemcsak az állatokat, hanem a munkaeszközöket is, amint azt a kenderfeldolgozó eszközök népes csoportjában kiállított vasfogú *gerebenek* hátán is látni lehetett. Itt az egyik rosttörő *tiloló* nagy fakésén az ajándékozó *Borbély István* nagyapjának neve is olvasható², az eszköz múzeális értékét növelő 1882-es évszámmal együtt.

A képek, amelyekről a kiállítás címében olvashattunk — tíz tablón mintegy félszáz kép — szép fényképnagyítások. Nevezetességük az, hogy olyan *családi képek reprodukciói, amelyeket a Baráti Kör tagjai gyűjtöttek össze, illetve ajánlottak fel. Egyesek közülük — amellet, hogy a kiállítás tárgykörét illusztrálták — jelentős helytörténeti értéket is képviselnek*. E családi fényképek gyűjtését — amelyekből eddig már több mint száz került be a múzeum archívumába — még folytatni fogják.

A múzeális tárgyak összehordásában az idősebb baráti kör tagok közül — a már említett *Borbély István* mellett — különösen a 68 éves *Kulcsár László* (egymaga 32 tárgyat ajánlott fel), *Dömök András*, *Kaszás István* és *Nagy László* jeleskedtek. De lelkesen és eredményesen buzgólkodtak a legfiatalabbak is: a VII-es *Rakonczai András* és *Somogyi Géza*, a VI-os *Nagy Éva* (az említett Nagy László lánya), s a IV-es brigád: *Gyenes Károly*, *Mercz Péter* (az ő édesapja is tagja a Baráti Körnek) és *Zöldi La-*

¹ A szalkszentmártoni Petőfi Múzeum Baráti Körének munkájával a Honismeret 1976. 5. számában foglalkoztunk. (Szerk.)

² Az eszköz nyilván a nagyanyának készült — talán még a nagyapa legénykorában.

jos. Valamennyien az emlékmúzeum létrehozásában és kialakításában elvülhetetlen érdemű múzeumigazgatónak, az iskolában és a múzeumban egyaránt jó pedagógusnak bizonyult *Majsai Károlynak* a tanítványai.

Ez a kiállítás is meggyőzően tanúsította, hogy a Múzeumbaráti Kör nem öncélú testület. A kiállítás kigondolói és megvalósítói megértették *Váci Mihálynak* a kiállítás mottójául választott felhívását:

„Minden faluban hagyjatok meg néhány kaszát, a marokszedők sarlóit, egy-egy kapát, a bányászok csákányait, a favágók baltáit, a koraszülést okozó görnyesztő mosóteknőket: az eszelős fáradságok és igavonások emberi járomfáit... Gyűjtsétek össze a régi szerszámnyeleket, ha kezet akartok szorítani azokkal, akiknek jogutódjai vagytok a boldogságigényben. Gyűjtsétek össze a szerszámnyeleket, a mi ereklyéinket, melyekről még ma is süt, parázslík, fényesen ragyog sok-sok nemzedék erős, szigorú kétségbeesett és biztató kézfogása.

Allítsuk ki ezeket az ereklyéket... mindenütt és mindenkinek hozzáférhető módon, életünk keresztútjain. S időnkint szorítsuk meg keményen ezeket az ereklyéket. Nagy szükség van rá.” — s azt is, amit *Matics Pál* községi tanácselnök — egyúttal a Baráti Körnek is elnöke — valahogy így fogalmazott: Ezek a tárgyak sokmindenre megtaníthatnak bennünket, csak tudnunk kell a módját, hogyan.

Ez a kiállítás azonban nemcsak a Múzeumbaráti Kör értékes honismereti tevékenységének fegyverténye. Örömmel mutathatunk rá, hogy ez az úttörő vállalkozás egyúttal szép bizonyossága annak is, hogy milyen jelentős szerepet játszanak a honismereti mozgalom kisebb-nagyobb közösségei és egyéni munkásai a Múzeumi Hónap igen hatékony közművelődési formának bizonyult rendezvénysorozatában. Ezt Szolnok megyében már évek óta — indokoltan — Múzeumi, Műemléki és Honismereti Hónapként hirdetik meg. Ha címében nem is, de jellegében ráillik ez a többi megye e hónapi rendezvényeire is, amelyek ilyenformán, mondhatni, ismétlődő szemléi a honismereti mozgalom közművelődési tevékenységének.

Visszatérve Szalkszentmártonra, a múzeális tárgyakkal való foglalkozás nem fejeződik be a most ismertetett kiállítás lebontásával. A lezajlott „tárgygyűjtő hadjárat” új lendületet adhat a községben még bizonyára lappangó, fentebb említett Petőfi-kori tárgyak felkutatásának. Emellett az összegyűlt (és még összegyűlő) tárgyakról kollektív pályamunkát is kívánnak készíteni, amely tartalmazni fogja minden egyes tárgy fényképét, tüzetes leírásukat, s a múltjukra, használatukra, a velük kapcsolatos hagyományokra vonatkozó adalékok minél teljesebb megőrkítését. (A tárgyak csak ezzel a dokumentálással válnak igazán múzeális értékűvé, nevelő céllal kiállíthatóvá.) Ugyanakkor — bekapcsolódva az ország többszáz helységében már megindult, fontos „atlaszmunká”-ba — további pályamunkákban fel fogják dolgozni az Országos Néprajzi és Nyelvjárási Gyűjtőpályázatnak „A hagyományos paraszti gazdálkodás ismeretanyaga és szókincse” c., fontos tudományos érdeket szolgáló, kiemelt pályatételét, a kiadott gyűjtőfüzetek (Szántás-vetés, Aratás, Hordás-cséplés) útmutatása szerint.

Ha e szép tervek megvalósulnak; elmondhatjuk, hogy a Múzeumbaráti Kör eddigi értékes közművelődési tevékenységét becses tudománysegítő eredményekkel is öregbítette.

M. P.